

1968, 18. srpen, Moskva. - Stenografický záznam sovětské strany ze schůzky »pětky« v Moskvě, na níž byl vysloven souhlas »s poskytnutím okamžité vojenské pomoci socialistickému Československu«.

Stenogram porady představitelů komunistických a dělnických stran Bulharské lidové republiky, Maďarské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Polské lidové republiky a Svazu sovětských socialistických republik

18. srpna 1968

Brežněv: Zdá se, že se už všichni soudruzi dostavili. Dovolte, abych zahájil naše jednání.

Drazí soudruzi! Dovolte mi, abych vám jménem politbyra ústředního výboru naší strany a vlády srdečně poděkoval za porozumění a pochopení otázky, s níž jsme se na vás obrátili, abychom se zde dnes sešli a projednali vrcholně důležité, vám známé okolnosti situace v Československu.

Dovolte mi, abych se u této otázky trochu zdržel a sdělil vám naše stanovisko, které patrně bude v jisté míře i vaším stanoviskem k událostem v Československu po bratislavském setkání.

Myslím, že nemusíme vysvětlovat události, k nimž došlo do tohoto setkání, neboť jsou vám dobře známy. Považujeme za nezbytné zdůraznit, že schůzka v Čierné nad Tisou a také schůzka v Bratislavě byly naprosto nutné a užitečné. Na tomto stanovisku dnes trváme a život to potvrzuje. Co proběhlo a probíhá nyní po bratislavské schůzce a schůzce v Čierné nad Tisou? Předpokládali jsme, že čeští soudruzi zaujmou seriózní postoj k jednání v Čierné nad Tisou i závazkům, které tam byly přijaty jak na samotném plenárním zasedání, tak při setkání tzv. osmičky. Ještě jednou vyložím, že jsme se dohodli, aby byli vybráni z naší strany čtyři členové politbyra a čtyři lidé z předsednictva ÚV KSČ. Z naší strany se tohoto setkání zúčastnili ss. Brežněv, Podgornyj, Kosygin a Suslov, z české strany Dubček, Svoboda, Černík a Smrkovský. Chtěl bych zde vyložit, na čem jsme se v osmičce dohodli.

Kromě všeobecných věcí o tom, že předsednictvo ÚV KSČ přebírá do svých rukou všechny prostředky masové propagandy a zaměří je žádoucím směrem, provedou také všechno nezbytné: přijmou odpovídající zákon zakazující organizování sociálnědemokratické strany, a také zákony zakazující organizování rozličných klubů typu Klubu 231 a »angažovaných nestraníků«, potvrdí nezávislost kursu Varšavské smlouvy. Ale to nejdůležitější, co bylo pevně domluveno, je, že slíbili zasadit úder pravicovým silám v samotném ÚV. V rozhovoru nejprve se samotným Dubčkem - mezi čtyřma očima - a pak v »osmičce« bylo naprosto přesně a jasně dohodnuto, že bude ještě do sjezdu a dokonce již během 10-15 dnů přijato usnesení a svoláno plénum, na němž bude Kriegel uvolněn z funkce člena předsednictva [ÚV KSČ] a předsedy Národní fronty, Císař z funkce tajemníka ÚV v souvislosti s přechodem na jinou práci a Pelikán z funkce ředitele televize. Rovněž bylo dohodnuto, že do 25. srpna bude Národním shromážděním přijat zákon o vyčlenění orgánů Státní bezpečnosti z ministerstva vnitra a Šalgovič bude jmenován šéfem Státní bezpečnosti.

Taková je podstata rozhovorů. A jedině za těchto předpokladů vyvstala otázka možnosti pozvat bratrské strany, tj. vaše strany, na poradu do Bratislavy. Musím objektivně říci, že na plenárním zasedání našich dvou stran žádali čeští soudruzi, aby se řeklo vše, pouze o kádrových přesunech aby se nemluvilo, protože se vlastního zasedání zúčastnil Kriegel a předčasné oznámení této otázky by mohlo vyvolat určité obtíže při provádění těchto přesunů.

Myslím, že není nutno mluvit o bratislavské poradě. Všichni jste se jí zúčastnili a víte, jak probíhala.

My všichni společně jsme počítali se závažnými změnami v činnosti předsednictva ÚV KSČ, s tím že nastane obrat ve vývoji událostí v takovém směru, aby byl v souladu s naším společným prohlášením.

Musíme bohužel konstatovat, že k tomu nedošlo. Všichni víme, že útoky pravice nepřestaly a v jistém směru dokonce zesílily, neochably antisocialistické tendence, nepřestalo napadání a pomlouvání Sovětského svazu a ostatních bratrských zemí, nepřestaly útoky na zdravé síly v KSČ a jejich nálepkování.

V tomto období došlo k bezprecedentní události - štvanci na dělníky ze závodu Auto-Praga, vyloučení mnohých z nich z odborů a dokonce propuštění ze závodu za to, že podepsali známý dopis, uveřejněný v našich novinách Pravda. Přitom je třeba zdůraznit, že v této záležitosti je iniciátorem právě Císař, známý antileninista, antimarxista. Právě on se v daném okamžiku objevil v závodě.

V Praze a v ostatních městech tito chuligáni, antisocialistické - mírně řečeno - živly, organizovaní pravici, sbírají na ulicích a v podnicích podpisy pod požadavek rozpustit Lidové milice, pořádají demonstrace.

Nedávno uspořádali mítink se všelijakými nedůstojnými výkřiky a hesly na adresu KSČ a jejich vedoucích představitelů, házeli kameny na Ústřední výbor, uskutečňují vysloveně chuligánské akce.

Od 3. srpna do dneška nedošlo v rozhodnutích předsednictva ÚV KSČ k ničemu, co by nasvědčovalo tomu, že se již činí nějaké první kroky k realizaci naší dohody a k realizaci dokumentu, který jsme společně přijali v Bratislavě. K žádným změnám nedošlo ani v kádrových otázkách, ačkoli se v této době konala schůze předsednictva ÚV KSČ.

Po celou tu dobu jsme nejen sledovali průběh událostí, ale považovali jsme za svou povinnost v té či oné formě, o čemž vám hned řeknu, ptát se vedení KSČ, jak plní závazky, co zamýšlejí, kdy se bude konat plénum ÚV, kdy budou realizovány kádrové otázky.

Proto jsem poprvé zavolał s. Dubčekovi 9. srpna. Položil jsem mu tyto otázky, řekl bych, naprosto mírným a opatrným způsobem, neboť jsem měl za to, že ještě neuplynulo dost času. Nadto už v tuto dobu vyvstala otázka dělníků Auto-Pragy. Říkal, že se chystají přijmout opatření, budou jednat, že přikázali Černíkovi to a Lenártovi ono, promluví si s novináři. Jedním slovem, vy víte, jak on mluví, věc je prostě v tom, že uslyšet něco přesvědčivého, přesného bylo obtížné. Pokud jde o závod Auto-Praga, řekl, ano, taková událost se stala, my jsme nyní přikázali, aby se to vyšetřilo, a posuzujeme tuto otázku v předsednictvu. To byl náš první krok.

Pak jsme dvakrát (9. a 10. srpna) přikázali našemu velvyslanci, aby přednesl prohlášení. Můžeme vás s těmito dokumenty seznámit. Prostřednictvím velvyslance bylo učiněno oficiální prohlášení, že v Československu pokračuje antisocialistická činnost, že pravice se dere kupředu, že se vede antisovětská kampaň, že se neplní dohoda. Oficiální odpověď na to jsme nedostali. Soudruh Dubček pouze ústně odpověděl velvyslanci, že se přijímají opatření, ať soudruzi věří, že se s tím vypořádáme. Tedy pouze všeobecná ujištění.

Potom jsem z příkazu politbyra ÚV KSSS zavolał 13. srpna s. Dubčekovi. Musím vám, soudruzi, říci, že jsme měli v rukou žádost našich přátel, tj. zdravé části předsednictva ÚV KSČ. Toho dne se u nich konala schůze předsednictva ÚV. Přátelé žádali, aby došlo k rozhovoru se s. Dubčkem, abychom daleko kategoričtěji předložili naše požadavky, týkající se toho, že se neplní ani bratislavské usnesení, ani dohoda z Černé nad Tisou.

Během schůze předsednictva ÚV KSČ jsem si vyžádal s. Dubčeka k telefonu. Soudruh Dubček se dostavil, rozmlouval jsem s ním hodinu a 15 minut. Rozhovor nabýval chvílemi ostrý ráz, potom se v zájmu pokračování dialogu tón mírnil, potom opět zvyšoval, ale v čem spočívalo to hlavní? Vyslovil jsem znepokojení našeho politbyra nad tím, co se děje v Československu, přičemž nejdůležitější je, že se ze strany předsednictva ÚV KSČ a osobně s. Dubčeka nečiní opatření ke splnění všech závazků (nebudu je opakovat), že nás to znepokojuje, že případ dělníků Auto-Pragy vyvolal u nás v Sovětském svazu hněv a rozhořčení našich dělníků a všech pracujících, že musíme držet zpátky naši dělnickou třídu, naši stranu, přesvědčovat je, aby projevíly trpělivost, protože požadují na to všechno odpověď, žádají ochranu dělníků. Byla uvedena řada konkrétních faktů, mimo jiné byla přímo položena otázka: dnes máte schůzi předsednictva ÚV, jestlipak budete posuzovat kádrové otázky, kdy splníte sliby uvolnit Kriegla, Císaře aj. z funkcí, kdy svoláte plénum ÚV? Soudruh Dubček odpovídal velmi podrážděně, avšak nekonkrétně a mlhavě. Říkal, že k tomu všemu je zapotřebí čas, že pracuje ve složitých podmínkách, že nemůže plnit žádné závazky. Přinutilo mě to, abych mu tyto závazky připomněl. Na konci rozhovoru jsem se ho potom zeptal: proč se mnou hovoříte tak podrážděně? Omluvil se. Žádal jsem ho, aby o našem rozhovoru informoval členy předsednictva ÚV. Pak jsem ho požádal, aby nás po schůzi předsednictva ÚV informoval, jak a jaké otázky se na této schůzi řešily. Odpověď nebyla a není. Proto, když jsme vzali v úvahu také žádost přátel, a protože jsme se dozvěděli, že Dubček neinformoval předsednictvo ÚV o mém rozhovoru, ale dokonce naopak následující den řekl soudruhům, že s Brežněvem nerozmlouval. Ze zasedací místnosti předsednictva vyšel spolu s Dubčkem také Smrkovský, aby byl přítomen rozhovoru se mnou, ačkoli tajemník Dubčeka při vstupu do jednací místnosti předsednictva řekl, že s. Brežněv žádá k telefonu s. Dubčeka a chtěl by, aby se podle možnosti zúčastnili rozhovoru ss. Černík a Bil'ak. Za tímto účelem

však vyšli ss. Dubček a Smrkovský a ss. Černík a Biřák nebyli přivzváni. Tak jsme se nyní dozvěděli, že rozhovoru s Dubčkem byl přítomen Smrkovský.

K tomu, co jsem již řekl, se ještě vrátím. Dozvěděli jsme se i to, že Dubček tento rozhovor zatajil před přítomnými soudruhy a když mu soudruzi řekli, že vědí o tom, že s. Brežněv volal Dubčka k telefonu, odpověděl, že vyšel z předsednictva kvůli rozhovoru se sovětským velvyslancem, který mu doručil naše prohlášení. To odhaluje tvář s. Dubčka.

Vyložil jsem tuto partii srozumitelně?

Hlasy: Srozumitelně.

Brežněv: Pak jsme se dozvěděli, že se přátelé nacházejí v obtížné situaci. Měli by rádi v rukou nějaký dokument, který by odhalil podstatu dohody v »osmičce« a dal by jim možnost oficiálně požadovat plnění těchto závazků. Tehdy politbyro ÚV KSSS shledalo nezbytným, abych napsal s. Dubčekovi oficiální dopis týkající se našeho telefonického rozhovoru, v němž bych vyložil podstatu rozhovoru a dohod, které byly dosaženy v Čierné nad Tisou. Protože už půjde o oficiální dopis, s nímž budou seznámeni členové předsednictva, budou mít oficiální materiál. Učinili jsme to a především náš velvyslanec předal takový dopis s. Dubčekovi.

S tímto dopisem jsme seznámili zdravou část předsednictva ÚV. Protože jsme si zcela jisti, že předsednictvo ÚV nic nepodniká, rozhodli jsme, aby se politbyro obrátilo na předsednictvo ÚV se závažnějším dokumentem k událostem, které probíhají, a k tomu, že se z jejich strany neplní závazky vyplývající jak z bratislavského prohlášení, tak i na základě podmínek přijatých v Čierné nad Tisou. Takový dokument jsme přijali, odeslali do Prahy a zítra bude naším velvyslancem oficiálně doručen předsednictvu ÚV. Vzhledem k tomu, že Dubček už nejednou zatajil předsednictvu ÚV dokumenty, náš velvyslanec seznámí s tímto dokumentem členy předsednictva ÚV, aby Dubček nemohl tento dokument zatajit.

Tak budou mít členové předsednictva dva dopisy: můj dopis s. Dubčekovi a dopis našeho politbyra předsednictvu ÚV KSČ.

Počítali jsme jednak s tím, že je to společná oficiální formulace a že předsednictvo ÚV ponese odpovědnost za její splnění. Bude nám muset odpovědět, my tuto odpověď vyžadujeme. Spoléháme na to, že zdravé síly v předsednictvu ÚV dokáží s využitím tohoto materiálu a našich dokumentů svést nezbytný boj s pravici.

Je třeba říci, že na základě kontaktů, které máme, představují - co do počtu - zdravé síly v předsednictvu k dnešnímu dni v případě, že vydrží do konce, šest lidí a jsou v převaze vůči těm, kteří zaujímají pravicové nebo kolísavé postoje. Celou dobu vedou boj uvnitř předsednictva, ale boj má takový charakter, že fakticky dosud nedosáhli viditelného úspěchu, neboť veškerý boj se odehrává na schůzích. Nepřijímají se žádná usnesení. Pravice se odmlčela. Končí schůze a ani straně, ani lidu se nic neříká. Vše se líčí tak, že v předsednictvu je jednota a ne boj. A spolu s tím, jak víte, tisk, rozhlas a televize a chuligánské živly provádějí své dílo jak na ulici, tak mezi masami.

Současně je třeba říci, že na základě sledování událostí vám můžeme tlumočit takové mínění, že během tohoto boje se postupně stmeloval kolektiv zdravých sil, postupně se formovala jeho semknutost, lidé se připravovali na rozhodující boj s pravici. Zpočátku sledovali takovou linii, že tento boj povedou společně se s. Dubčkem, ale poté, co již uplynula dostatečně dlouhá doba a když se přesvědčili, že Dubček nejenom váhá, nejenom nepodporuje zdravé síly, o něž by se mohl v předsednictvu opřít, ale naopak že se dokonce v mnohých případech od svých soudruhů odvrátil, a co více - přiklonil se na stranu pravice, začaly zdravé síly v předsednictvu ÚV KSČ uvažovat o tom, že budou muset vést boj samy.

A konečně, jejich záměry i jejich pohnutky jsou pro nás dostatečným důvodem se domnívat, že na základě zkušeností z tohoto boje dostaly konečnou podobu jejich plány, jejich politické názory na situaci v zemi i opatření, která je třeba přijmout, jakož i termíny pro realizaci těchto opatření. A proto jsme poté, co jsme od nich obdrželi oficiální zprávy, jak se stupňuje tato politická krize, poznali, jak je stále naléhavější politická potřeba tuto otázku řešit. Současně s tím jsme zaznamenali, jak dochází k upevňování jednoty zdravých sil v předsednictvu ÚV KSČ, které se po určitých váháních a různých úvahách více a více přibližovaly k společnému akčnímu plánu, k společným termínům a k společnému hodnocení. Zjišťují především, že pravice se nechce pustit do opravdového boje a názorově se oddělit. Její linie je dostat se tichou cestou ke sjezdu. Se sjezdem jsou spojeny jejich výpočty na dosažení vítězství a zdravé síly s tím počítají. Máme oficiální materiály, z kterých je, např.

pokud jde o slovenský sjezd, patrné, že se Husák usilovně dere k moci. Jsou všechny důvody věřit našim přátelům, že pravice udělá a již dělá všechno pro to, aby ještě do sjezdu zkompromitovala Biľaka. Během sjezdu pak učiní všechna nezbytná opatření pro to, aby se Biľakova pozice, kterou zamýšlel na sjezdu vysvětlit - a on zastává odvážnou, stranickou linii - nestala známou straně a lidu. Samozřejmě že to nedopustí a že nepřipustí jeho zvolení do řídicích orgánů. Počítá se s tím, že 20. srpna se bude konat zasedání předsednictva ÚV KSČ. Proto zdravé síly soudí, že musejí již v nejbližších dnech (zítra nebo pozítří) vystoupit s rozhodným prohlášením a požadavkem přijmout řadu rozhodnutí k plnění dohody z Čierné včetně požadavku kádrových změn a splnění usnesení bratislavské konference.

Podle všeho (a přečtu vám jeden dokument) je to ta nejzažší mez, kterou nesmíme ztratit ze zřetel a k níž musíme přistoupit se vši vážností, jinak, zdá se, nedokážeme zdravým silám v ústředním výboru Komunistické strany Československa a československému lidu poskytnout účinnou pomoc při obraně jeho vymožeností.

Přečtu vám, soudruzi, jeden dokument, který představuje koncentrované vyjádření těch plánů, které soudruzi předložili, a toho, co od nás žádají.

»Dnes jsem se sešel s Indrou. Požádal o tuto schůzku a přijel s Pavlovským. Indra sdělil, že jejich skupina sestávající z nejdůvěryhodnějších osob právě projednala plán postupu na zasedání předsednictva ÚV KSČ, podmíněný tím, že v pondělí dostanou naše ujištění, že v noci z 20. na 21. srpna naše vojska zahájí akci. Zajistí, aby do půlnoci došlo ke konečnému rozkolu a bylo přijato usnesení vyjadřující politickou nedůvěru pravici a aby tato skupina převzala do svých rukou faktické vedení strany a vlády.

Bude připraven dokument s výzvou k lidu a výzvou k bratrským stranám o pomoci zdravým silám. Tento dokument nám Češi předají v pondělí, to je zítra. Pod výzvu, která byla předána s. Brežněvovi v Bratislavě, je už nyní možno doplnit podpisy členů předsednictva Barbírka a Riga a rovněž členů vlády Pavlovského, Hamouze, Štrougala, Hoffmanna, Korčáka, Laštovičky a Krejčího. O tomto dokumentu vám řeknu zvlášť. Vzhledem k tomu, že podle jejich názoru má být tento dokument zveřejněn ráno 21. srpna, kdy naše síly již vstoupí do Československa, garantuje Indra, že během noci nám bude předáno nejméně 50 podpisů osob z řad členů ÚV a vlády. Ty doplní již stávající podpisy. Piller s tím bude seznámen až na poslední chvíli, a doufají, že získají také jeho podpis. Trochu váhá, i když je nyní už na jejich straně.

21.-22. srpna bude svoláno plénum ÚV a rovněž zasedání Národního shromáždění, které bezpochyby podpoří jejich akce a schválí svolání k bratrským stranám s žádostí o vojenskou pomoc. V téže době bude publikována výzva velké skupiny kulturních pracovníků k lidu. V noci, po zasedání předsednictva, budou obsazeny tiskárny a redakce novin Rudé právo a rovněž připraveno jeho mimořádné vydání. Prostřednictvím jednoho z nejspolehlivějších aktivistů z jejich skupiny bude vypnut rozhlas a televize a také telefonní a telegrafní síť. Ráno bude přečten v rozhlasu a televizi projev jednoho z představitelů jejich skupiny s vysvětlením událostí. Chtěli by získat prezidenta Svobodu, aby přednesl takovou výzvu, ale na něj se obrátí teprve tehdy, až vojska ovládnou situaci. Vyhotovují se seznamy nejvěrnějších pracovníků aparátu ÚV KSČ, tajemníků okresních a krajských výborů, jejichž prostřednictvím bude strana v kritické dny řízena. Vybírá se 20-30 komentátorů rozhlasu a televize a novinářů, kteří se v tyto dny postaví do čela prostředků masové propagandy. Až bude mít předsednictvo jasno o vstupu vojsk, pak se možná obrátí na s. Černíka a s ohledem na jeho samolibost a zbabělost mu navrhnou, aby se postavil do čela vlády a pracoval společně s nimi. V případě, že s. Černík odmítne, vyhlásí vytvoření prozatímní revoluční vlády v čele se s. Pavlovským. Do rady ministrů jsou zatím navrhovány tyto osoby:

Dzúrovi bude navrženo, aby zůstal ve své funkci a aby nevydával vojsku rozkazy stavět se na odpor armádám bratrských zemí.

Jestliže Dzúr zaváhá, funkce ministra bude nabídnuta jednomu z jeho náměstků. Otázka členů vlády se bude dále řešit operativně v průběhu našich vojenských operací.

Prostřednictvím s. Šalgoviče bude vydán rozkaz uzavřít západní hranice. Jestliže přijmeme kladné rozhodnutí, je třeba, podle názoru přátel, zahájit akce o půlnoci z 20. na 21. srpen a do rána obsadit základní strategické body, zejména Prahu, Brno, Bratislavu, Košice a další významná města.

Dosud nezamýšlejí obrátit se na Lidové milice. Milice budou využity teprve tehdy, jakmile bude jistota, že naše operace je úspěšná.

Přátelé se domnívají, že není radno odkládat datum zahájení operace na pozdější dobu, tj. na dobu konání sjezdu slovenské strany, neboť sjezd potrvá 4-5 dnů a naše vystoupení v samý předvečer XIV. sjezdu strany využije s velkým rámcem západní propaganda. Kromě toho nevědí, naskytne-li se jim potom na předsednictvu příležitost, aby provedli všechny tyto plány, které nám právě předložili.

Přátelé žádají, abychom dali konečnou odpověď v pondělí, a znovu naléhají na zaslání dopisu politbyra ÚV KSSS předsednictvu ÚV KSČ, v němž by měl být vyložen obsah závazků z Černé nad Tisou a jenž by byl předán nejen Dubčekovi, ale i ostatním členům předsednictva. To jsme již učinili. Bude to pro ně podnětem dát se do otevřeného boje s pravicí, tedy i s Dubčekem.

Jak již bylo sděleno, Dubček před předsednictvem ÚV zatajil jak svůj telefonický rozhovor se s. Brežněvem a jeho dopis ze 16. srpna, tak pamětní zápisku k otázce antisovětské kampaně vedené v československém tisku. Žádají, abychom se v dopise politbyra ÚV KSSS odvolali na tyto dokumenty, aby měli možnost přinutit Dubčeka přiznat se k nim a přečíst je na předsednictvu.

Potom požádal s. Indra, aby v dnešní Pravdě byla uveřejněna stať o chuligánských akcích publikovaná v Rudém právu. Tuto věc jsme zorganizovali, vyhověli jsme jejich prosbě a stať uveřejnili v Pravdě.

Dále žádají, abychom potvrdili, že souhlasíme se žádostí, aby naše strana byla připravena provést konkrétní opatření v dohodnutém termínu.«

Soudruzi, přečetl jsem vám tedy jeden dokument. Je možno přečíst desítky předešlých, které ukazují, jak se propracovával a dozrával tento plán. Je to nejkoncentrovanější jednota vůle a přání soudruhů bránit KSČ a věc socialismu, neoddevzdat ji do rukou kontrarevoluce.

Pokud jde o akční plán pravice a abychom si lépe ujasnili, jaké jsou u ní tendence a proč se zdravé síly k tomu nemohou připojit, počíná si velmi obratně, neúčastní se polemik, zachovává mlčení a tím se věc končí. Na potvrzení tohoto faktu vám přečtu dokument, který jsme obdrželi včera v noci, v němž Kapek, člen zdravé skupiny, kandidát předsednictva, sděluje následující.

»17. srpna (a nám o tom byla podána zpráva) se konala schůzka s Kapkem, který sdělil toto:

17. srpna od 10 do 17 hodin pořádalo předsednictvo a sekretariát ÚV setkání s vedoucími pracovníky prostředků masové informace Československa. Tohoto setkání se z vedení strany účastnili (povšimněte si, prosím) Černík, Kriegel, Smrkovský, Slavík, Císař, Mlynář - pravičáci, ale dostavil se tam i Kapek, který sděluje:

Císař ve svém vystoupení prohlásil, že v současné době probíhá boj 'na všech frontách', sílí akce ze strany konzervativních sil. Musíme si sami pomoci. Naši nejlepší přátelé - Rumuni a Jugoslávci - nemohou poskytnout pomoc, prohlásil. Císař pokračoval a řekl, že v nejbližších dnech a dokonce hodinách je možné čekat zostření situace. (Vidíte, i oni to cítí.) Definitivně se situace vyjasní v nejbližších čtyřech dnech. (Proč čtyři dny) zřejmě v souvislosti s předsednictvem 20. t.m.- Císař vyzval, aby se zabránilo pouličním zmatkům.

Černík zdůraznil nutnost pokračovat v procesu demokratizace v tom duchu, jak probíhá v současné době. Při objasňování situace vzniklé v ekonomice Černík prohlásil, že by se nemělo spěchat s reorganizací a přijímat ukvapená rozhodnutí. V Černé, prohlásil Černík, to nebylo pro československou delegaci lehké. Tato schůzka neměla skončit tak, jak skončila. Revoluce bude silná tehdy, když dokáže udržet své výdobytky. (Uvádí leninská slova.)

Smrkovský věnoval ve svém vystoupení hlavní pozornost přípravě nastávajícího mimořádného sjezdu KSČ. My, prohlásil, musíme přežít období do sjezdu a nedat v žádném případě záminku k provokacím. Prosím vás, neodpovídejte na žádnou kritiku zvenčí, i kdyby to byla záměrná lež. Vydržte to po zbývajících tři týdny, nedejte se vyprovokovat jako těch 99 lidí ze závodu Auto-Praga, kteří podepsali dopis uveřejněný v Pravdě. Smrkovský žádal novináře, aby pomohli při likvidaci Hyde parku v centru Prahy.

Kriegel prohlásil, že nastává kulminační okamžik. Je nutné, řekl, přitáhnout na svou stranu každého delegáta mimořádného sjezdu strany. To, co říkám, bude známo ostatním (narážka na přítomnost Kapka). Na sjezdu se bude mluvit 'o charakteru strany'. Do procesu probíhajícího v Československu se vměšují jak vnější, tak i vnitřní síly.

Rozhovory v Černé nebyly z těch příjemných. Damoklův meč nad námi visí i nadále. Nejdůležitější otázkou se jeví uspořádání mimořádného sjezdu. Není možné připustit jeho odložení, neboť existují síly, které chtějí zvrátit vývoj zpět. Tyto síly jsou přítomným dobře známy. Dále Kriegel prohlásil, že ho mnozí novináři obviňují za to, že vedení strany odkládá polemiku se

zahraničím, a tím způsobuje škodu vývoji Československa. Je třeba pochopit, řekl, že jsou to detaily a že hlavní je nepodléhat provokaci.

Před shromážděnými vystoupil také Kapek. Řekl, že v rukách novinářů se soustřeďuje ohromná moc, kterou je možno využít a pomoci při posílení socialismu a upevnění demokracie, ale i ke škodě toho a onoho. Prohlásil, že v předsednictvu ÚV KSČ existuje názorová nejednota a že on osobně nesouhlasí se soudruhy Smrkovským, Černíkem a Krieglem v hodnocení schůzky v Čierné nad Tisou. Kapek zdůraznil, že sovětští soudruzi od samého začátku souhlasili s obratem, který proběhl v prosinci a lednu, a nepokoušeli se vykonávat nátlak na vedení KSČ. Sdílí názory těch, kdo poukazují na sílící antisocialistické, antisovětské a antikomunistické tendence v Československu. Za buržoazní republiky, prohlásil Kapek, posílali komunisty do vězení jen za to, že pronesli zdravici na počest Sovětského svazu. Nyní se komunisté začínají bát projevit své sympatie k Sovětskému svazu, protože je na ně vykonáván nátlak. Ale já i dnes nahlas prohlašuji: Ať žije Sovětský svaz a naše nerozborné přátelství! Bez úzkých svazků se Sovětským svazem není možný úspěšný rozvoj socialistického Československa. Můžete mě za to nazvat konzervativcem. Jestli je to tak, jsem hrdý na to, že jsem konzervativec.

Kapkova slova se setkala s hrobovým mlčením přítomných. Z novinářů vystoupilo asi 20 lidí. V podstatě podporovali linii prováděnou vedením strany, kritizovali předsednictvo ÚV KSČ za nedostatečné a nepravdivé informace o setkání v Čierné nad Tisou. Někteří vyjadřovali znepokojení nad tím, že mezi členy předsednictva ÚV není jednota, pak kritizovali některé nové pracovníky, kteří byli nedávno povoláni do Rudého práva.«

Soudruzi, přečetli jsme vám tuto depeši proto, abyste si dokázali vytvořit celkový obraz...

Podgornyj: A představit taktiku pravice.

Brežněv: ... situace zdravých sil a tu sílu, kterou nyní má pravice v podobě prostředků propagandy. Strana má ohromný aparát, který nefunguje, protože nedisponuje mocí, která by určovala naše vztahy.

Politbyro ÚV KSSS všestranně posuzovalo především, včera a před třemi dny tyto otázky. Po hluboké analýze, kterou jsme byli s to učinit, jsme došli k závěru, že Dubček nebude plnit žádné závazky, že plně přešel na stranu pravice a že za těchto podmínek se situace, nebude-li poskytnuta podpora zdravým silám, ukazuje jako krajně obtížná.

Po zvážení všech těchto okolností jsme se jednomyslně, celé politbyro a sekretariát ÚV, rozhodli poskytnout zdravým silám vojenskou pomoc, vyslovit souhlas s jejich akčním plánem, neboť se domníváme, že mají pravdu v tom, že v budoucnu jiný příhodnější okamžik není a již nenastane. Chápeme samozřejmě, že krok, učiněný dnes či zítra, pro nás nebude snadný, ale ani později to pro nás nebude snadnější. Může to pro nás dopadnout jen hůře. Proto jsme se takto rozhodli.

Byli jsme hluboce přesvědčeni o tom, že výzva zdravých sil, té skupiny čestných komunistů, členů ÚV, členů předsednictva KSČ, najde rovněž horoucí internacionální a bratrskou podporu ze strany všech ostatních účastníků bratislavské porady. To zaprvé. Proto jsme považovali za svou povinnost se s vámi o této otázce bezpodmínečně poradit a vzhledem ke krátkosti termínu jsme si včera dovolili obrátit se na vás s žádostí, abyste dnes přijeli.

Myslím, že nás omluvíte a pochopíte, že jsme neměli jinou volbu.

Taková je vlastně podstata otázky a rozhodnutí našeho politbyra, které jsme vám sdělili.

Snad bych vám mohl na konec přečíst, soudruzi, dokument, který mně byl předán na chodbě v Bratislavě již po podepsání našeho společného dokumentu, proto jsem o něm nemohl nikoho informovat. Byla tam jen jedna věc, již bych chtěl vysvětlit.

Stálo tam: »Vážený Leonide Iljiči!« To byl začátek, vše ostatní zde zůstává...

Obrátili jsem se na ně s návrhem, aby začátek nebyl osobní a začínal takto: »Ústředním výborům komunistických a dělnických stran a vládám Sovětského svazu, Polska, Maďarska, Bulharska, NDR«, a požádali je o souhlas s touto formulací. Tak to bude solidní, obračejí se ke všem: »Drazí soudruzi! S vědomím plné odpovědnosti za naše rozhodnutí se na vás obracíme s tímto naším prohlášením.

Náš v podstatě zdravý polednový demokratický proces nápravy chyb a nedostatků minulosti i celkové politické vedení společnosti je *pravicovými silami vytrháváno* z rukou ústředního výboru strany. Tisk, rozhlas a televize, které se prakticky nacházejí v rukou pravicových sil, natolik ovlivnily veřejné mínění, že politického života země se dnes bez odporu společnosti *beztrestně zúčastňují*

antisocialistické elementy straně nepřátelské. Rozpoutávají vlnu nacionalismu a šovinismu, vyvolávají antikomunistickou a *antisocialistickou* psychózu.

Náš kolektiv - vedení strany - se dopustil řady chyb. Nedokázali jsme účinně ubránit a uvést do života marxisticko-leninské normy stranického života, a to především princip demokratického centralismu. Vedení strany není již nadále schopno úspěšně se bránit útokům *na KSČ*, na socialismus, není schopno organizovat proti pravicovým silám ani ideologický, ani politický odpor. Je ohrožena sama existence socialismu v naší zemi.

Politické prostředky a prostředky státní moci v naší zemi jsou již v současné době do značné míry paralyzovány. Pravicové síly vytvořily příznivé podmínky pro kontrarevoluční převrat.

V takovéto těžké situaci se obracíme k vám, *drazí soudruzi*, vedoucí *činitelé stran a vlád*, s prosbou o poskytnutí účinné podpory a pomoci všemi prostředky, které máte k dispozici, *včetně vojenských*. Pouze s vaší pomocí je možno vyprostit Československo z hrozícího nebezpečí kontrarevoluce, *ubránit věc socialismu*.

Jsme si vědomi toho, že pro KSSS a SSSR a pro všechny bratrské strany a země - účastníky *bratislavského setkání* tento krajní krok na obranu socialismu v Československu *není lehký*. *Ale protože naše síly a možnosti byly vyčerpány*, považujte toto naše prohlášení za naléhavou prosbu a žádost o vaši akci a všestrannou pomoc.«

Podpisy.

Takový dokument tedy máme. Žádali jsme, aby změnili začátek, záhlaví, a všechno ostatní mám v originále. Vypouštíme poslední odstavec, nemá význam: »V souvislosti se složitým a nebezpečným rozvojem situace v zemi vás žádáme o maximální utajení tohoto dokumentu, proto píšeme vám osobně v ruském jazyce.«

Tím jsme vás, soudruzi, informovali o všem, co se týká tohoto problému a co musíme s vámi projednat. Snad bychom mohli ihned vyjádřit své názory, pokud nic nenamítáte. Jestli k našemu rozhodnutí, o kterém jsme vám podali zprávu, připojíte své rozhodnutí a budeme jednat společně, pak se nám jeví účelným projednat dokument, abychom všichni kolektivně vypracovali výzvu k československému lidu, v níž bude objasněno, proč poskytujeme vojenskou pomoc. Tento dokument jsme vypracovali a můžeme vám jej přečíst, abychom jej pak zkorigovali a opravili. Bude možné říci, že odejdeme, jakmile se věci urovnají a bude zabezpečena suverenita. Považujeme za užitečné projednat i druhý dokument - je to výzva spojeného velení našich vojsk k československé armádě.

Bude to čistě vojenská výzva. Že jdeme na pomoc zdravým silám ubránit výdobytky socialismu a obracíme se s výzvou, aby podporovali naši armádu, nekladli odpor a upevňovali přátelství. Návrh takového dokumentu máme. Projednávali jsme jej. Připravili jsme si také návrh prohlášení naší vlády k našemu lidu. Chceme o tom říci svému lidu v jistém okamžiku, protože chceme, aby nás náš lid podpořil při poskytnutí pomoci Československu, aby podpořil vládu a naši stranu.

Taková opatření, soudruzi, jsme stanovili za poslední čtyři dny nepřetržité práce; považujeme je za velmi důležitá a odpovědná. Proto jsme vás pozvali a jsme vám vděční za to, že jste k tomu přistoupili s takovým porozuměním a pochopením.

Kosygin: Snad bychom mohli nyní tento dokument přečíst, aby soudruzi znali jeho obsah a mohli nám sdělit své názory.

Brežněv: Jak budeme dále postupovat? Co kdybychom nejprve přečetli dokument a pak ho posoudili?

Kosygin: Máme nepatrný koncept návrhu rezoluce.

Brežněv: Ten necháme až na pozdější dobu.

Gomuška: Projednejme raději dokument.

Brežněv: Prosím. Máme materiál přeložený do příslušných jazyků. Snad by bylo pro vás vhodnější, jestliže uděláme nyní přestávku a vy si přečtete tyto dokumenty.

Brežněv: Soudruzi! Pokud jste se seznámili s dokumenty, dovoluji mi dotázat se na další postup jednání. Snad by se měli soudruzi vyjádřit k zásadní stránce otázky - co máme podniknout, a pak by sdělili své názory na dokumenty. Jaké je vaše mínění? Kdo si přeje vyjádřit se k podstatě otázky a pak k dokumentům?

Ulbricht: Hodnocení pronesené s. Brežněvem považujeme za správné a chtěli bychom politbyru ÚV KSSS vyjádřit naši vděčnost za tu práci, kterou vykonalo při přípravě této schůzky a při přípravě nezbytných opatření. Bezpochyby bylo správným i to, že jsme společně prohlášení z Bratislavy vzali za východisko, abychom jeho prostřednictvím dosáhli, aby co největší počet soudruhů přešel na progresivní pozice. Nepodařilo se nám přesvědčit o správnosti bratislavské deklarace ani Dubčeka, ani Černíka. Pro Dubčeka bylo společně prohlášení z Bratislavy pouze podvodným prostředkem k tomu, aby získal čas. Celá jeho ideologická, politická koncepce byla v protikladu k tomu prohlášení, které on sám v Bratislavě podepsal.

Naše stranické a státní vedení se v Karlových Varech setkalo s československým vedením. Čím se vyznačovalo? Československá delegace kategoricky odmítla podepsat dokument o nutnosti boje proti buržoazní ideologii. Znamená to, že delegace byla proti jedné ze základních tezí bratislavské deklarace.

Zadruhé, odmítli uspořádat tiskovou konferenci, neboť se obávali, že budou položeny otázky, týkající se varšavského dopisu, tj. boje proti antisocialistickým silám, že tato otázka bude na tiskové konferenci nastolena. Dubček se bál, že na tiskové konferenci bude nadhozena otázka konkrétní dohody o opatřeních, tedy o těch bodech, o nichž zde dnes mluvil s. Brežněv. Bál se, že někdo ze zástupců tisku mu může položit takovou otázku a my bychom ji mohli náležitě zodpovědět, tj. že československá delegace se zřekla bratislavské deklarace. Pro ně byla bratislavská deklarace jen taktickým manévrem a ničím více. Nicméně politika prováděná v Čierné a v Bratislavě byla, podle našeho názoru, absolutně správnou politikou. Usilí vynaložené sovětskými soudruhy v Čierné, aby dosáhli dohody, bylo naprosto správné, ačkoli jsme věděli, že většina vedení KSČ nebude dohodnuté usnesení plnit.

Za toto období se to nyní stalo zcela zřejmým. V dějinách tomu bývá tak, že praxe potvrzuje, jak se dané stranické vedení staví k příslušnému dokumentu. Československý lid bude možné přesvědčit až tehdy, bude-li mu dokázáno, že vedení nejen ignoruje bratislavskou deklaraci, ale pravicové síly vystupují proti bratislavské jednotě a bratislavské deklaraci, a tím vyklidily cestu kontrarevolučním silám. Pokus odvést Dubčeka od pravicových postojů se nepodařil.

Řeknu zcela otevřeně, že tomu ani jinak nemohlo být, protože Dubčekova ideologie je taková, že nemůže otevřeně plnit taková prohlášení jako to bratislavské. Dubček je směsí sociáldemokratismu a švejkoviny. Pro něj je nemožné upřímně a čestně plnit taková prohlášení. Pro ně je důležité získat čas do mimořádného sjezdu, aby pak uskutečnili to, že *revoluční* síly vezmou moc plně do svých rukou a zdravé síly budou zatlačeny do pozadí.

V souvislosti s tím máme návrh týkající se Provolání k občanům Československé republiky.

Nyní k praktické stránce této záležitosti. Vyšli jsme z toho, že většina národa je v různé míře zasažena buržoazní a maloburžoazní ideologií. K tomu došlo během posledních deseti let a nelze to podceňovat. K tomu je třeba vzít ještě v úvahu diferencovanost v řadách inteligence. Vždyť část inteligence, která nyní podporuje Dubčeka a pravici, předkládala do ledna naprosto zdravé a rozumné návrhy k dalšímu rozvoji Československa, a to v tehdejší ideologické komisi ÚV i v předsednictvu. Nyní tito lidé - v každém případě větší část - přešli doprava. Je třeba je vrátit zpět, neboť do ledna bylo jejich stanovisko naprosto rozumné.

Nyní se klade taková otázka: jak máme pracovat, abychom ideologicky i politicky přesvědčili dělnickou třídu a vůbec veškeré masy; abychom získali na svou stranu zdravé síly inteligence a odvrátili je od prozápadní orientace. K tomu je nezbytné, aby nové vedení mělo jasnou politickou a ekonomickou koncepci. A protože taková koncepce ještě není a já se k této otázce nemohu vyjádřit, zdá se mi, že je důležité takovou koncepci vypracovat. Máme na zřeteli koncepci, která by pomohla získat většinu na naši stranu.

Jak vidíme, zdravé síly takovou koncepci vypracovaly a předaly nám ji. Mluvím o tom v souvislosti se zásadními otázkami a stane se to zásadní otázkou poté, jakmile dojde ve vedení ke změnám v otázce moci.

Kladu takovou otázku, prosil bych, aby nám politbyro ÚV KSSS odpovědělo na otázku: Jak si představujete uskutečnění politické spolupráce při plnění úkolu uvnitř Československa? Vojenský úkol je jasný. Zde je vše v pořádku. Nejsou žádné pochybnosti. Ale jak máme vést politickou práci při získávání dělnické třídy, inteligence, rolnictva atd. Vždyť to bude složitá otázka. A podaří se nám to

uskutečnit jenom tehdy, jestliže budeme zdravým silám v novém vedení KSČ a ve vládě poskytovat aktivní podporu a pomoc.

V ekonomickém ohledu tam panuje zmatek. Černík nám vysvětlil perspektivní ekonomickou koncepci. Nikdo z nás nedokázal pochopit, co chce. Bylo jasné, že chce zvýšit ceny, ale vše ostatní nebylo jasné. Ve skutečnosti ani on neurčuje ekonomickou politiku. Mají celou řadu představitelů buržoazní ekonomie, ekonomů, kteří provádějí ekonomickou politiku. Proto musíme usilovat o to, abychom nějakým způsobem vešli do styku s těmi silami, které zastávají správné ekonomické postoje, aby nevznikl chaos v ekonomice a ještě více nevzrostl zmatek, který způsobil Černík.

Myslím, že musíme vytvořit pod vedením sovětských soudruhů pracovní skupinu, která by se zabývala těmito otázkami.

To není záležitost velvyslanců. Čeští soudruzi musí přijít s iniciativními návrhy a sami je realizovat. Nemůžeme v této otázce otevřeně vystupovat. To jsou naše připomínky.

Živkov: Plně podporujeme ta hodnocení a návrhy, které zde učinil s. Brežněv. Považujeme plán vypracovaný zdravými silami československé komunistické strany za naprosto vhodný.

Pokud jde o nás, zúčastníme se plně všemi silami a prostředky spolu s ostatními socialistickými zeměmi odstranění hrozby, která vyvstala před československým lidem, na odstranění toho, co ohrožuje výdobytky československé komunistické strany.

Setká se to s hlubokým porozuměním v našem politbyru a ústředním výboru strany, ve vládě, v celé naší straně a také s opravdovou vděčností vůči politbyru ÚV KSSS za ohromnou práci, kterou až dosud vykonalo, za odvážný, rozhodný, internacionální projekt, který je nám dnes předkládán v souvislosti se situací vzniklou v Československu. Soudíme, že dokumenty jsou připraveny dobře. Je možné přijmout je za základ a požádat politbyro ÚV KSSS, aby je definitivně zredigovalo.

Je zřejmé, že v souvislosti s operací, možno-li se tak vyjádřit, kterou nyní provádíme, budou v Československu vznikat nové a nové problémy, o nichž zde mluvil s. Ulbricht. Ale my bezesporu projevíme velkou důvěru budoucímu vedení Komunistické strany Československa i vládě, poskytneme jim nezbytnou pomoc, a je jasné, že rozhodující pomocí i v budoucnu bude pomoc, poskytovaná Komunistickou stranou Sovětského svazu a Sovětským svazem. Tím jsem skončil.

Brežněv: Děkuji. Soudruhu Gomuško, prosím.

Gomuška: Souhlasíme s hodnocením předneseným nyní s. Brežněvem. Situace není nová. Už jsme ji nejednou posuzovali. Všechny možnosti jsou již vyčerpány a teď není možné počítat s hledáním jiné cesty, protože by to byla pouze ztráta času a situace v Československu by se mohla ještě více zhoršit. Proto nám zůstaly pouze ty prostředky, které navrhuje politbyro ÚV KSSS a o nichž nám zde nyní řekl s. Brežněv. V této otázce, soudím, nemusí být nijaké pochybnosti.

Vyvstává, soudruzi, taková otázka. Chtěl bych si upřesnit, nedošlo-li ke změně plánu postupu.

Brežněv: Plán, který byl schválen za účasti vašich ministrů [národní obrany], se nemění.

Gomuška: Neví se konkrétně, co mají dělat příslušníci invazních vojsk. Zřídí se velitelství, co však toto velitelství dělá? Nebylo jasně řečeno, jaké má funkce.

Existuje velmi důležitý moment - výzva k československé armádě. Tuto výzvu je nutno okamžitě vydat. Je to velmi důležité. Tento dokument musí podle mne okamžitě vyjít. A s tím dalším dokumentem by bylo možno vyčkat.

Mohou nastat různé neočekávané věci. Pravicové síly v Československu se mohou dozvědět o záměrech levicových sil. S tím je třeba počítat. Nevím, jakou mají ochranu a mají-li ji vůbec. Může to mít význam, protože není vyloučeno, že pravicové síly mohou začít přímo zatýkat lidi. Má to velký význam. Toto jsou tedy některé nejasnosti, o nichž bych chtěl mít, při zásadním souhlasu s celkovým postupem, jasno. V podstatě mám takovou poznámku, že zde máme různé připomínky k výzvě, soudím však, že je to dlouhý dokument, že by měl být kratší, že to tam musí být lapidárně řečeno. Takové věci dokáží někdy dělat pracovníci literární fronty, spisovatelé.

Chtěl bych, aby tomu soudruzi věnovali pozornost, protože se může ukázat, že tento dokument nám nepřinese užitek, ale způsobí jen škodu. Ale pro dějiny je tento dokument velmi důležitý.

Brežněv: Děkuji. Soudruhu Kádár, prosím.

Kádár: Souhlasím s hodnocením politbyra ÚV KSSS, předneseným s. Brežněvem, včetně toho, že schůzky v Čierné nad Tisou a v Bratislavě a dokumenty přijaté v Bratislavě byly správnými kroky a že se vystoupení levicových sil v Československu a naše kroky v souvislosti s tím musejí

zakládat právě na těchto uvedených dokumentech. Souhlasím také s těmi závěry a analýzou, podle nichž předsednictvo ÚV KSČ neprojevilo úmysl realizovat dohodu dosaženou v Čierné a v Bratislavě a pustit se do boje na tomto základě. Chtěl bych to doplnit tím, že podle dohody se sovětskými soudruhy jsem se kontaktoval se s. Dubčekem a včera večer jsem se s ním sešel na československo-maďarské hranici a dlouho jsem s ním rozmlouval. Není nutno podrobně vyprávět o tomto rozhovoru. Jedná se o samé známé otázky, stále je máme na pořadu dne. Celý rozhovor byl naprosto neplodný a bezvýsledný. Soudruh Dubček sám byl ve velmi špatném stavu, hovořil nejasně. Při posuzování jistých problémů učinil krok zpět ve srovnání se svými postoji v Bratislavě a já jsem nijak nemohl dosáhnout toho, čeho jsem v první řadě chtěl. Chtěl jsem se dozvědět, jak hodnotí schůzky v Čierné nad Tisou a v Bratislavě; považují-li je za vynucený kompromis, nebo měli upřímný úmysl zúčastnit se jich.

Pokud jde o hodnocení situace provedené československými soudruhy - Indrou a ostatními - a jejich záměr otevřeně a rozhodně vystoupit na nejbližším zasedání předsednictva, považujeme tuto akci za správnou, považujeme ji za politickou a promyšlenou. Podle našeho názoru je třeba ji podpořit takovým způsobem, jak soudruzi žádají.

Je nutné zaslat dopis politbyra ÚV KSSS jejich předsednictvu, jak o to požádali, a rovněž splnit jejich žádost týkající se vojenské pomoci. Záruky, o něž žádají a o nichž zde mluvil s. Brežněv, je třeba jim poskytnout.

Účastnil jsem se všech jednání a porad, k nimž mezi námi v poslední době došlo. Hodně se na nich o těchto otázkách hovořilo. Mnohokrát jsme se zasazovali za použití politických prostředků, za využití politických možností.

Jsem přesvědčen rovněž o tom, že politické prostředky jsou vůči tomuto řídicímu orgánu československé komunistické strany nezbytné. Nemůžeme dělat nic než to, co máme před sebou.

K plánu postupu je třeba říci, že jestli jsou hodnocení levicových soudruhů reálná, pokud jde o většinu v ÚV a v parlamentu, jestli skutečně mohou reálně počítat s podporou většiny v těchto orgánech, pak tedy mohou počítat také s odpovídající politickou podporou československých mas.

Pokud jde o náš společný dokument - výzvu, myslím, že takový dokument je nutný.

Co se týče základního obsahu návrhu, považujeme jej za dobrý, je však určitě třeba jej poněkud zredigovat, učinit jej sevřenějším.

Chtěl bych se připojit k názoru s. Gomušky ohledně toho, že by nebylo správné uveřejnit tento dokument okamžitě po zahájení operace, to jest ráno následujícího dne, neboť může vyvstat otázka, jak jsme o tom mohli předem vědět, že jsme měli dokument hotový a teď jej publikujeme. Zdá se mi, že není třeba déle čekat. Tento dokument je velmi důležitý. Prvořadým dokumentem musí být dokument českých levicových sil, s nímž se obrátí na dělnickou třídu, komunisty, pracující masy a na naše země. To musí být výchozím bodem. Pak, bez dlouhého čekání, možná následujícího dne, bychom mohli uveřejnit náš dokument, neboť se u nich v tento den má podle plánu okamžitě sejít předsednictvo ÚV a parlament. Tehdy snad můžeme svou výzvou reagovat současně na vystoupení levicových sil, na vystoupení ÚV a parlamentu, odpovědět na jejich žádost.

Souhlasím s tím, že výzva k československé armádě musí být uveřejněna současně s výzvou československých levicových sil, poněvadž jejím cílem je co možno nejvíce omezit ozbrojený konflikt.

Mám ještě několik praktických otázek, o nichž je třeba říci několik slov. Jde o výzvu jednoho z našich vedoucích orgánů. Zde je naprosto nutné zajistit maximální konspiraci, aby se mimo tyto stěny v žádném případě nedostal termín operace. Je třeba promyslet, jakým způsobem a kdy informovat naše politbyra a radu ministrů, jak připravit tisk. Říkal jsem již s. Brežněvovi, že je nutné informovat bratrské strany o motivech, které nás donutily k tomuto kroku - ne před vystoupením levicových sil, ale velmi krátce po něm, a dříve než bude uveřejněna naše výzva. Tolik jsem chtěl říci.

Brežněv: Všechno, ano?

Hlasy: Ano.

Brežněv: Chci se obrátit k s. Ulbrichtovi. Chápeme vás správně, že souhlasíte s poskytnutím vojenské pomoci?

Ulbricht: Ano.

Brežněv: Drazí soudruzi, dovolte mi, abych vám srdečně poděkoval za ocenění, které vyslovujete činnosti politbyra ústředního výboru KSSS, a jednotu, kterou jste projevili v názorech na

situaci v Československu, a abych vyjádřil naši velkou vděčnost za jednomyslné rozhodnutí poskytnout našim československým soudruhům vojenskou podporu. Lze to považovat za naše jednomyslné rozhodnutí.

Co se týče detailů, zabýval bych se jimi později. Nyní bych však chtěl říci, že souhlasíme s kritickými poznámkami a praktickými návrhy, které vyslovili ss. Gomulka, Ulbricht, Kádár a Živkov ohledně dokumentu. Zdá se, že bude správné, abychom na něm ještě pracovali. Přijímáme vaše připomínky, možná nám budete moci něco předat ještě po svém návratu domů. Výzva musí být krátká a je třeba ji uveřejnit, až vojska překročí hranici. Bude to působit na důstojníky, na velitelský sbor. Musím vám říci, že máme spojení s řadou soudruhů.

Gomulka: Bude to vysíláno rozhlasem?

Brežněv: Jen rozhlasem, jak jinak.

Gomulka: Rozhlasem jakých zemí?

Kosygin: Do Československa. Jde to od velitelství.

Brežněv: Je to možno udělat nikoli přes centrální vysílání, ale vojska mají radiostanice a mohou to tam vysílat.

Co se týče Prohlášení našich vlád k československému lidu, souhlasíme s připomínkami. Je třeba to promyslet a den, možná dva vyčkat i vzhledem k tomu, že budou-li mít nějaké své dokumenty, pak musíme tato stanoviska včlenit do svého dokumentu. Připravili jsme to jako návrh, proto jsme velmi spokojeni, že proběhla výměna názorů a ukázala se, jako vždy, užitečnou. Budeme pokračovat v práci, vědomi si připomínek, že dokument musí být kratší, údernější, vřelejší, lépe literárně propracovaný. Dohlédneme na to, abychom si s vámi tento dokument vyměnili. Možná nám něco pošlete, některé své poznámky. Máme v rezervě půldruhého dne, můžeme je využít.

Pokud jde o některé praktické detaily.

Co dělat? Naše i vaše vojska si kladou jako hlavní úkol - a my se nebudeme vměšovat do jejich záležitostí - a už jsem vám tento plán vyložil - obsadit hlavní centra a především Prahu. Může to být úspěšné, jestli nedojde k velkému odporu. Soudruh Grečko nás informoval, že naše velení počítá s tím, že odpor bude. Vycházejí z horší varianty. Jejich hlavní cíl je obsadit centra a zřítit místní vojenská velitelství. Z naší strany se připravují straničtí pracovníci. Každá oblast má družební oblasti v Československu. Proto bereme tajemníky oblastních výborů a skupinu pracovníků sovětů a strany, přiřazujeme je k vojskům, která budou obsazovat např. Brno nebo Ostravu, a ti spolu s velitelstvími již naváží spojení s krajským výborem a začnou pracovat v duchu příkazů z Prahy. Spoléháme na to, že skupina zdravých sil v Praze vyvine určitou činnost. Je nutné tam udržovat pořádek.

Kosygin: Je třeba, aby věděli, co říká ÚV.

Brežněv: Aby věděli, co říká vláda, aby nedopustili narušení pořádku ve městě. Nebudeme sami psát, ale je třeba pomáhat, aby noviny psaly správně. Rozvineme politickou práci s oblastními výbory. Máme pro to připraveno velké množství lidí. Pokud v této otázce nemáte námítky a družební města jsou přece v každé zemi - jak v Polsku, tak i v ostatních zemích - a shledáte-li to užitečným, vše to jen přivítáme. Existují také přátelské svazky mezi tajemníky. Pojede-li tam několik lidí, poradí, podpoří krajský výbor, bude to velmi dobré. To je jedna otázka. Zadruhé. Řekli jsme s. Grečkovi, aby dal vojskům, to znamená všem spojeneckým vojskům, rozkaz - a žádali bychom, abyste o tom řekli svým ministrům obrany -, aby naše vojska nazadržovala ty, kdo budou utíkat na Západ, protože nebude na našich vojskách, aby se tím zabývala, ta budou bojovat. Připomeneme-li maďarskou zkušenost, tito přeběhlíci se nám nahromadí, a pak nebudeme vědět, co s nimi dělat: máme je soudit, pověsit nebo propustit? Vždyť poctivý člověk nebude nikam utíkat, a je-li to kontrarevolucionář a politicky se zapletl, ať si běží. Vždyť naše vojska nejdou proti poctivým lidem, Čechům a Slovákům. Chtěl bych se také dohodnout na takové praktické věci. Jde právě o to, o čem mluvil s. Gomulka. Uvěznil-li někoho ze zdravých sil, je nutné dát vzhledem ke složitosti situace našim velvyslanectvím pokyn, a žádal bych totéž i od vás, že pokud se situace vyvine tak, že soudruzi budou v nebezpečí, aby jim naše velvyslanectví poskytla tajné úkryty a azyl.

Např. Kapek píše v depeši, že přenocuje v jednom závodě. A my dáváme pokyn, aby tato možnost byla v případě nutnosti využita.

Další otázka. Bylo by třeba zařídit, aby ani jeden z našich vlaků, které jedou do Československa, počínaje nocí z 20. na 21. srpna, nepřejel hranici v tu dobu, kdy naše vojska začnou

postupovat do Československa, aby tak nedošlo ke srážce. Pohyb vlaků by bylo možno pozastavit až na 24 hodin. Podobně by bylo třeba postupovat s osobními letadly.

Gomuška: Nákladní vlaky také nepojedou?

Brežněv: Nákladní ať jedou. Hlavní je, aby nejely osobní, aby nedošlo ke srážkám.

Jsou ještě některé okolnosti. Měli jsme v úmyslu zdržet vydání novin, ale za dané situace mohou noviny vycházet normálně, protože budeme vysílat prohlášení. Informaci pro bratrské strany připravujeme. Budete připravovat informaci pro bratrské strany? Snad bychom mohli udělat společnou informaci. Připravíme ji tedy a předáme vám ji, abyste ji mohli posoudit, a pak ji zašleme bratrským stranám. Není přitom možné předávat ji dříve, než vojska překročí hranici, raději později.

Kosygin: 21. srpna uslyší celý svět z rozhlasu, že naše vojska vstoupila do Československa. Znamená to, že musíme svému lidu vysvětlit, co se stalo. Každá strana se rovněž musí obrátit ke svému lidu a vysvětlit, že děle mlčet nemůžeme. Hned první den musí být učiněna sdělení vlád a uveřejněny úvodníky v novinách. Úvodník musí být, protože to všichni uslyší z rozhlasu, ale nikdo nebude nic vědět a vlády mohou být zasypany dotazy.

Brežněv: Je třeba učinit sdělení vlády. My takové sdělení učiníme. V noci překročíme hranici, avšak vydání novin pozdržíme. Noviny vyjdou se zpožděním 21. srpna ráno, ale se sdělením vlády k událostem v Československu. Je třeba krátkého sdělení, že se na nás obrátili a že všechny socialistické země účastníci se varšavské porady daly souhlas poskytnout vojenskou pomoc.

Sdělení takového druhu, aby náš lid věděl, že jsme reagovali.

Gomuška: Bylo by žádoucí, abyste nám dali vzor, aby sdělení mělo jednotnou podobu.

Brežněv: Slibujeme, že vám ji zítra předáme. Musíme každý jednotlivě vyhotovit krátké, ale totožné sdělení vlády pro svůj lid.

Některé momenty nejsou jasné ani nám. Zejména, zda se jim podaří provést 21. t.m. plénium [ÚV KSČ] i Národní shromáždění, jak píší, protože právě v Praze může dojít k odporu. Tam může nastat přestřelka a všechny trasy budou ucpany vojsky. Pro členy ÚV bude obtížné se tím prodat. Možná že to uspořádají dříve, dosud nevíme. Proto také píší, že plénium a Národní shromáždění se budou konat 21.-22. t.m. V závislosti na tom, co obdržíme, se budeme orientovat, kdy publikovat tyto dokumenty. Bude-li jejich prohlášení k národu a výzva k nám v usnesení pléna, pak nemusíme nic měnit, jednoduše otiskneme jejich dokument.

Budeme se samozřejmě snažit působit maximálně rychle, zřejmě prostřednictvím depeší, protože to je nejrychlejší cesta.

S tím, o čem mluvil s. Ulbricht, můžeme souhlasit jen v obecných rysech. Vláda a ÚV (nově jmenované) připraví nějakou platformu. Udělali jsme koncept jejich deklarace k lidu jako pracovní materiál a předali jej. Řekli jsme jim, že je to pracovní materiál, třeba vám pomůže při vypracování vašeho prohlášení k lidu. Už jej mají v Praze. Tento dokument má 11-12 stránek, obsahuje otázky vnitřní a zahraniční politiky atd. Hlavní otázkou je, bude-li pozitivní předsednictvo a jak to vše proběhne. Oni samozřejmě očekávají naši odpověď, zda jim pomůžeme. Dáte-li nám slovo, že nám pomůžete, tak tady je náš plán, říkají. Připravili jsme takovou odpověď a schválili ji v našem politbyru. Napsali jsme: souhlasíme s vaším plánem, všechny bratrské strany ujišťují, že pomoc bude poskytnuta. Ale zadrželi jsme odeslání, protože jsme čekali na souhlas všech. Nyní uvažujeme, že to z opatrnosti předáme až zítra. Dnes jsme však poslali předložený telegram: Souhlasíme s vaším plánem, pomoc bude, podrobnosti v pondělí večer.

To jim dodá odvalu. Zaslali jsme to dvěma lidem, organizátorům této akce. Budou sice čekat na podrobnosti, dá jim to však vzpruhu a budou mít naději, že je podpoříme. Sledujeme události a přijímáme tyto kroky.

O čem bychom se ještě měli dohodnout? Činíme odpovědné rozhodnutí. Musíme se zavázat, že se to odsud nikam nedostane. My sami pro to učiníme vše a vás žádáme o totéž. Po kancelářích nesmí kolovat žádné papíry, protože jedno slovo a jedna neopatrnost mohou zahubit jak nás všechny, tak Československo. Je třeba, aby se to vše nedozvěděl předčasně ten, kdo by o tom neměl vědět. Je třeba, aby se ani jedna z našich stran nedopustila chyby.

Nebudeme zasahovat do vojenských záležitostí. O plánu jsme informováni. Posoudili jsme jej. Sil je dostatek. Zdálo by se, že vše musí proběhnout dobře. Proto se dohodneme, že provedení operace svěříme spojenému velení a ministrům obrany našich zemí. Nesou odpovědnost za uskutečnění této operace a nikdo z nás jim nebude velet. Soudruh Grečko navštívil vojska, nedávno se vrátil a podal

hlášení o náladách v polském, německém, maďarském a bulharském vojsku, řekl, že morálka je všude výborná. Dnes v noci či spíše zítra začne přesun vojsk, budou se přisunovat některé jednotky na výchozí pozice. Proto ať velení dělá vše tak, jak si to naplánovalo.

Prosili bychom vás o souhlas s tím, aby naše zasedání bylo zaprotokolováno a aby tento protokol byl přísně tajný. Je možno to napsat takto:

»Ústřední výbory komunistických a dělnických stran a vlády Bulharské lidové republiky, Maďarské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Polské lidové republiky a Svazu sovětských socialistických republik posoudily situaci vzniklou v oblasti aktivních akcí pravicových antisocialistických sil v Československu, zaměřených na odtrhnutí ČSSR od socialistického společenství a na pokus vytvořit buržoazní stát, a rovněž posoudily výzvu členů předsednictva ÚV a vlády ČSSR, stojících na pozicích obrany socialismu, a vyslovily souhlas s poskytnutím nezbytné vojenské pomoci socialistickému Československu a schválily odpovídající opatření.« To je všechno.

Gomuška: Mám připomínku. Mohlo by být místo »ústřední výbory« »představitelé ústředních výborů«?

Máme takovou připomínku: v podrobných poznámkách, které zašlete levicovým silám v Československu, je třeba říci, že akce pokračuje nezávisle na tom, získají-li většinu na zasedání [předsednictva ÚV KSČ] či nikoli.

Brežněv: Dokument, který zítra posíláme, říká, že plně souhlasíme s plánem vašeho postupu. Přitom vás upozorňujeme, že boj musí být nekompromisní a vy se musíte oddělit a vzít moc do svých rukou. Současně píšeme, že připouštíme, že pravice může v souvislosti se svou taktikou nesvolat zasedání předsednictva na úterý a pod různými záminkami se mu vyhnout. Předpokládáme, že v tomto případě musíte sami svolat předsednictvo, pozvat ostatní a řešit otázky. Pak je upozorňujeme na opatření přijatá k jejich osobní bezpečnosti a říkáme, že pokud to bude zapotřebí, budou učiněna.

Dále říkáme, že vítáme provedení pléna a schůze Národního shromáždění 21. srpna, bude-li to možné. Nelze jim klást podmínky. To všechno jim píšeme. Co se týče vaší žádosti o pomoc, bratrské strany s tím souhlasí, a říkáme, že v takovém a takovém čase bude pomoc uskutečněna.

Gomuška: Nepochybuji, že za několik dní se většina národa a novináři připojí, ale v prvé dny může být mezi novináři taková situace, že u nich někteří budou stát na straně kontrarevoluce. V první den by se měly dát do československých novin dobré články, které by zdůrazňovaly všechny chyby a nedostatky, které učinilo nové vedení, abychom tím mohli zdůvodnit tento krok. Bylo by možná dobré připravit nyní nějaké návrhy článků, předat je českým soudruhům jako pracovní materiál a slabší novináři by je mohli využít pro své články. Má to obrovský význam. Je nutné, aby hned v prvních dnech byly v českých novinách dobré články.

Brežněv: Myslím, že tato připomínka s. Gomušky je správná. Polští soudruzi mohou napsat články a předat je, totéž mohou udělat maďarští, bulharští a němečtí soudruzi. Takže přijmeme takový závazek: připravit články a předat tento materiál českým soudruhům.

Gomuška: Snad by mohli někteří členové politbyr našich stran napsat články pro české noviny.

Brežněv: To je možné. My tam vysíláme novináře.

Gomuška: Mluvíme o tom, aby byla poskytnuta pomoc všeho druhu, naši novináři tam budou, ale aby i taková pomoc byla poskytnuta.

Brežněv: Soudruh Ulbricht položil otázku. Musíme, soudruzi, vzít v úvahu, že budeme muset podpořit nové vedení (půjde-li všechno tak, jak má) - nejen politicky, nejen články, ale i ekonomicky. Jak - tuto otázku neřešme nyní. V důsledku bojů může dojít ke ztrátám, poškození domů a sídlišť. Bude třeba dát dřevo, cement a další pro obnovu. Detaily se zatím nezabývejme. V každém případě mějme na paměti, že novým soudruhům bude potom třeba pomáhat.

Ulbricht: Bylo by dobré, kdyby nám s. Brežněv mohl říci, kdo má u vás na starosti propagandu, na koho se máme obracet, aby se naši soudruzi mohli s vámi radit.

Brežněv: Jsou to dva lidé: ss. Suslov a Děmičev.

Kádár: Rád bych nadhodil ještě jednu dílčí otázku. Mluví se zde o tom, aby se pozdrželo vydání novin v ten večer. Zdá se nám, že to není nutné, noviny musí vyjít včas. Lépe je využít rozhlas. Ať se vydá mimořádné vydání novin, protože jestli v pěti zemích nevyjdou noviny včas, vyvolá to podezření, dojde k dekonspiraci.

Brežněv: Vzhledem k tomu, že prohlášení k vojskům se nepublikuje, mohou noviny vyjít včas.

Jsou ještě nějaké dotazy, soudruzi?

Hlasy: Všechno.

Brežněv: Je-li to všechno, zvu vás, soudruzi, abyste podepsali dokument.

ÚSD, sb. KV ČSFR, Z/S 22. - Xerokopie strojopisu v ruském jazyce. 58 s.